

29-5-2021
Auteur: Petra Klapwijk

Onderzoek: Racisme: een jaar na de demonstraties

Samenvatting

Meerderheid witte én gekleurde mensen durft niet te zeggen wat ze denken over racisme

Een jaar na de grote anti-racisme demonstraties zijn we elkaar niet veel beter gaan begrijpen. Veel witte mensen zijn nu nog voorzichtiger om hun mening te geven. Mensen van kleur zien wel voorzichtige positieve ontwikkelingen.

Dat blijkt uit onderzoek van EenVandaag onder 29.000 witte mensen en 2000 mensen van kleur. Volgens driekwart van alle ondervraagden zijn mensen met verschillende huidskleuren elkaar het afgelopen jaar niet beter gaan begrijpen in Nederland. Witte deelnemers (76 procent) en deelnemers van kleur (74 procent) denken hier hetzelfde over. Het debat vergroot de tegenstellingen tussen de verschillende groepen eerder uit. Maar ondanks de gevoeligheden over en weer, zit er toch een beetje beweging in het debat.

Nog steeds racisme

Over de hele linie is er niet zoveel veranderd. Deelnemers van kleur maken in het dagelijks leven nog steeds regelmatig racisme mee. Iemand schrijft: "Mijn dochter kon geen huurhuis krijgen met haar Chinese achternaam. Met een verzonnen Nederlandse naam mocht ze wel langskomen."

Een ander vertelt: "Ik geef een technische cursus. Een witte man komt binnen en zegt: "Oh, ik ben verkeerd." Hij dacht waarschijnlijk dat een Afro-Surinaamse vrouw de les niet kon geven." Institutioneel racisme en racisme in de dagelijkse omgang, bedoeld of onbedoeld, is volgens velen nog steeds een groot probleem.

Debat drijft mensen uit elkaar

Hoewel de meerderheid het wel terecht vindt dat er een debat over racisme gevoerd wordt, is bijna niemand blij is met de toon van dit debat. Veel mensen met een donker of licht getinte huid vinden het debat nog te weinig uitgesproken (42 procent). Volgens hen is het hoog tijd dat minderheden voor zichzelf opkomen.

Tegelijk vinden de meeste witte mensen (53 procent) dat het debat juist veel te hard gevoerd wordt. "Het gaat maar door, dat wijzen met het vingertje van al die roepstoeters. Er wordt veel te weinig naar elkaar geluisterd." Ook een derde van de mensen van kleur (32 procent) heeft moeite met de felle toon van het debat: "Het debat is nu veel te hard. Er ontploft nu een bom omdat het probleem jarenlang onder het tapijt geschoven is."

Tweederde durft niet te zeggen wat ze denkt

Het ongemak over de toon van het debat leidt ertoe dat tweederde niet in het openbaar durft te zeggen wat ze écht vinden. Zowel bij witte (65 procent) als gekleurde mensen (67 procent) is dit het geval.

Vooraf witte deelnemers zeggen dat ze juist door het racisme debat voorzichtiger zijn geworden. Ze zijn bang om voor racist uitgemakt te worden of zich te moeten verantwoorden voor bijvoorbeeld het slavernijverleden. "Ik ben echt niet racistisch. Maar ik ben wel bang om erop afgerekend te worden als ik iets zeg dat verkeerd valt. Dus houd ik mijn mond maar."

Overgevoeligheid over en weer

Volgens 72 procent van de witte deelnemers aan het onderzoek, reageren mensen van kleur vaak overgevoelig als het om aanspreken op hun huidskleur gaat. "Ik ben bang om iets verkeerd te zeggen. Ze vinden het al racistisch als ik vraag waar ze vandaan komen", schrijft iemand.

Omgekeerd zeggen zeven van de tien mensen van kleur (70 procent) dat witte mensen vaak overgevoelig reageren als ze aangesproken worden op racisme: "Als ik zeg dat ik moeite heb met Zwarte Piet, voelen witte mensen zich meteen aangevallen."

Samenvatting

Meer aandacht voor kleur in media, politiek en maatschappij

Meer aandacht voor kleur door discussie

Ondanks alle gevoeligheden zijn er in het afgelopen jaar ook veranderingen in gang gezet. Mensen van kleur waarderen het dat er meer aandacht is voor racisme, kleur en diversiteit in de media, de politiek en de maatschappij. Zij zien bijvoorbeeld meer mensen van kleur in talkshows en reclames, en valt het hen op dat musea andere keuzes durven te maken, zoals een tentoonstelling over slavernij.

De meerderheid van de deelnemers van kleur is blij met de komst van een nationaal coördinator racisme en discriminatie. Ook signaleren ze dat veel bedrijven nu meer inzetten op diversiteit dan voorheen. En ze hebben de indruk dat er bij een deel van de witte mensen in Nederland meer begrip is ontstaan voor de problemen waar zij tegenaan lopen.

Bewustwording bij witte mensen?

Vier van de tien (39 procent) witte deelnemers zeggen in het onderzoek dat zij zich in het afgelopen jaar wel bewuster zijn geworden van hun eigen gedrag tegenover mensen met een andere kleur. Een deel van hen is zich meer gaan verdiepen in hun achtergrond en heeft zich meer opengesteld voor anderen.

Een ander deel van deze groep zegt zich nu wel bewuster te zijn van de gevoeligheid van mensen van kleur, maar daardoor juist meer op eieren te lopen om niemand onbedoeld te kwetsen.

Meer aandacht in onderwijs en gematigder debat

Voor de toekomst zouden de ondervraagden graag zien dat het thema racisme verplicht behandeld wordt op scholen. Tweederde (68 procent) van alle deelnemers vindt dit een goed plan. Veel mensen hopen dat het debat de komende tijd wat minder extreem gevoerd wordt. "Ik hoop dat er nu gematigde rolmodellen met een kleurtje opstaan, die kunnen verbinden en niet verder verdelen", schrijft een gekleurde deelnemer.

Een andere deelnemer zegt dat we ook een beetje geduld moet hebben: "Jongeren groeien op met diversiteit. Voor hen is de scheiding tussen zwart en wit veel minder een issue."

Racisme debat

Meerderheid vindt maatschappelijke discussie terecht

Aan het onderzoek deden 30.991 deelnemers mee. Hiervan vulden 28.774 in dat ze een witte huidskleur hebben. Sommigen gaven hierbij aan dat ze hun huidskleur zelf liever blank noemen. Ook deden 2.141 deelnemers van kleur mee, zij vulden in dat zij een licht of donker getinte huid hebben. Een kleine groep wilde hun huidskleur niet vermelden. Hieronder zijn de uitslagen uitgesplitst naar de verschillende groepen.

Een jaar geleden, op 1 juni 2020, vond een grote anti-racisme demonstratie plaats op de Dam in Amsterdam. Aanleiding was de dood van de zwarte Amerikaan George Floyd door politiegeweld. Hierna volgden meer protesten en een grotere maatschappelijke discussie over (institutioneel) racisme in Nederland.

Is er volgens jou iets veranderd in het afgelopen jaar of niet? Zijn we ons bewuster geworden van racisme in Nederland, of is er weinig verschil? Heb je het gevoel dat je kunt zeggen wat je denkt als het gaat over mensen met een andere huidskleur of achtergrond dan je eigen? Vind jij dat de discussie over racisme verder gevoerd moet worden of slaat deze volgens jou door?

In hoeverre is racisme volgens jou een probleem in Nederland?

	Allen	Wit	Van kleur
Heel groot probleem	11%	8%	35%
Redelijk groot probleem	34%	34%	31%
Niet zo'n groot probleem	42%	44%	23%
Helemaal geen probleem	11%	11%	10%
Weet niet/ geen mening	2%	3%	1%

Wat denk jij: hebben mensen van kleur in de Nederlandse samenleving meer, evenveel of minder kansen dan witte mensen?

	Allen	Wit	Van kleur
Mensen van kleur hebben meer kansen	6%	6%	5%
Mensen van kleur hebben evenveel kansen	41%	42%	27%
Mensen van kleur hebben minder kansen	49%	48%	66%
Weet niet/ geen mening	4%	4%	2%

Vind je het terecht of onterecht dat er in Nederland een maatschappelijke discussie gevoerd wordt over racisme?

	Allen	Wit	Van kleur
Terecht	63%	62%	74%
Onterecht	30%	31%	23%
Weet niet/ geen mening	7%	7%	3%

Racisme debat

Onvrede over toon debat

Wat vind je over het algemeen van de toon van het debat over racisme in Nederland?

	Allen	Wit	Van kleur
Goed	13%	13%	12%
Te hard, heftig	51%	53%	32%
Te weinig uitgesproken	18%	15%	42%
Anders, namelijk:	10%	10%	10%
Weet niet / geen mening	8%	9%	4%

'Institutioneel racisme'

Na de demonstraties is er discussie of Nederlandse instellingen en bedrijven beleid hanteren waarmee er onderscheid wordt gemaakt op basis van huidskleur of achtergrond. Dit beleid kan bedoeld, maar ook onbedoeld zijn. Deze vorm van discriminatie wordt ook wel 'institutioneel racisme' genoemd. Etnisch profileren door de politie, uitzendbureaus die geen getinte mensen selecteren voor werkgevers of mensen die door een buitenlandse achternaam niet aan een baan of woning komen zijn hier voorbeelden van.

In hoeverre is institutioneel racisme volgens jou een probleem in Nederland?

	Allen	Wit	Van Kleur
Heel groot probleem	13%	10%	39%
Redelijk groot probleem	34%	34%	27%
Niet zo'n groot probleem	32%	34%	17%
Helemaal geen probleem	14%	14%	15%
Weet niet/ geen mening	7%	8%	2%

Institutioneel racisme

We zijn elkaar niet beter gaan begrijpen

Denk je dat het institutioneel racisme in Nederland in het afgelopen jaar over het algemeen is toegenomen, afgenomen of gelijk gebleven?

	Allen	Wit	Van kleur
Sterk toegenomen	8%	6%	23%
Iets toegenomen	14%	13%	18%
Gelijk gebleven	37%	39%	29%
Iets afgenomen	14%	14%	8%
Sterk afgenomen	5%	5%	6%
Weet niet/ geen mening	22%	23%	16%

Is er iets veranderd?

We zijn nu benieuwd of jij denkt dat er door de discussie over racisme in het afgelopen jaar iets veranderd is in de Nederlandse samenleving of niet.

Als het gaat om racisme, heb je het idee dat mensen van verschillende huidskleuren in Nederland elkaar in het afgelopen jaar beter of slechter zijn gaan begrijpen of maakt het niet veel verschil?

	Allen	Wit	Van kleur
Veel beter	1%	1%	2%
Een beetje beter	17%	16%	20%
Maakt niet veel verschil	38%	38%	36%
Een beetje slechter	21%	22%	13%
Veel slechter	17%	16%	25%
Weet niet/ geen mening	6%	7%	4%

Bewuster of niet?

Zeggen wat je denkt is lastig

Denk je dat we ons in de Nederlandse samenleving als geheel in het afgelopen jaar wel of niet bewuster zijn geworden van ons gedrag tegenover mensen met een andere huidskleur?

Met 'een andere huidskleur' bedoelen we 'anders dan je eigen huidskleur'.

	Allen	Wit	Van kleur
Veel bewuster	11%	11%	14%
Een beetje bewuster	46%	48%	40%
Niet bewuster	28%	27%	40%
Weet niet / geen mening	15%	14%	6%

We zijn ook benieuwd of je zelf anders bent gaan denken, of je anders bent gaan gedragen door de discussie over racisme of niet.

In hoeverre ben jij je in het afgelopen jaar bewuster geworden van je eigen gedrag tegenover mensen met een andere huidskleur? We bedoelen bijvoorbeeld opmerkingen of gedrag dat bedoeld of onbedoeld racistisch kan zijn voor anderen.

	Allen	Wit	Van Kleur
Veel bewuster	15%	13%	33%
Een beetje bewuster	25%	26%	19%
Niet bewuster	53%	54%	41%
Weet niet/ geen mening	6%	7%	7%

Heb je het gevoel dat je nu in Nederland in het openbaar kunt zeggen wat je denkt in het racismedebat?

	Allen	Wit	Van Kleur
Ja	28%	28%	27%
Nee	65%	65%	67%
Weet niet/ geen mening	7%	7%	6%

Stellingen over racisme

'De ander is overgevoelig'

Ben je het eens of oneens met de volgende stellingen? =eens

	Allen	Wit	Van kleur
'Ten opzichte van vorig jaar ben ik voorzichtiger in mijn opmerkingen over mensen met een andere huidskleur dan die van mijzelf.'	37%	37%	36%
'Het afgelopen jaar heb ik er meer begrip voor gekregen dat mensen van kleur last hebben van racisme.'	38%	37%	52%
'Mensen van kleur reageren vaak overgevoelig als het om hun achtergrond of huidskleur gaat.'	69%	72%	43%
Witte mensen reageren vaak overgevoelig als ze worden aangesproken op racisme.'	57%	56%	70%

Eigen gedrag

Wat doe je zelf?

Eigen gedrag

De volgende vraag gaat over jouw eigen gedrag ten opzichte van anderen.

Als je heel eerlijk bent, heb je het afgelopen jaar zelf wel eens bedoeld of onbedoeld een racistische opmerking gemaakt naar iemand die een andere huidskleur of achtergrond heeft?

Het kan bijvoorbeeld gaan om een losse opmerking, 'grapje' stereotypering of belediging, etc.

	Allen	Wit	Van kleur
Ja, regelmatig	6%	6%	7%
Ja, een enkele keer	23%	23%	23%
Nee	65%	65%	64%
Weet niet/ geen mening	6%	6%	6%

Heb je zelf actie ondernomen naar aanleiding van de discussie over racisme? Zo ja, wat dan? Je kunt meerdere antwoorden geven.

	Allen	Wit	Van kleur
Meer gaan nadenken over racisme in Nederland	27%	25%	39%
Meer gaan lezen/kijken/luisteren over racisme	18%	16%	33%
Minder gaan lezen / kijken / luisteren over racisme	11%	11%	10%
In mijn familie of vriendenkring wordt meer gesproken over racisme	17%	15%	36%
Ik heb mijn mening gegeven, iets gepost of geliket op sociale media	17%	15%	37%
Ik heb meegedaan aan een initiatief over racisme	4%	4%	9%
Ik heb meegedaan aan een anti-racisme demonstratie	2%	2%	2%
Op mijn werk is meer aandacht voor racisme	4%	4%	6%
Anders	4%	4%	4%
Geen van bovenstaande	44%	46%	22%
Weet niet / geen mening	4%	4%	3%

Eigen ervaringen met racisme

Discriminerende opmerkingen en institutioneel racisme

De volgende vraag is gesteld aan de deelnemers die hebben ingevuld dat ze een licht of donker getinte huid hebben. N=2.141.

Ben je het afgelopen jaar zelf wel eens gediscrimineerd op basis van je huidskleur of achtergrond?

Hiermee bedoelen we een bedoelde of onbedoelde opmerking of handeling die voor jou discriminerend is.

Ja 42%

Nee 50%

Weet niet/geen mening 8%

De volgende vraag is alleen gesteld aan mensen van kleur dit invulden dat ze in het afgelopen jaar wel eens gediscrimineerd zijn op basis van huidskleur of achtergrond.

Hoe vaak kreeg je het afgelopen jaar een discriminerende opmerking of uiting van iemand met een andere huidskleur of achtergrond?

Dagelijks 6%

Wekelijks 14%

Maandelijks 17%

Een paar keer dit jaar 49%

(Bijna) nooit 10%

Weet niet /geen mening 4%

De volgende vragen zijn gesteld aan de deelnemers die hebben ingevuld dat ze een licht of donker getinte huid hebben. N=2.141.

Ben je door de volgende organisaties wel eens gediscrimineerd op basis van jouw huidskleur of achtergrond? Zo ja door welke?

Je kunt meerdere antwoorden geven.

Een bedrijf of winkel 21%

Een overheidsdienst (niet politie) 10%

Politie 14%

Een sportvereniging 2%

Een school of universiteit 5%

Een andere organisatie, namelijk: 4%

Ik ben het afgelopen jaar niet door organisaties gediscrimineerd op basis van mijn huidskleur of achtergrond 61%

Weet niet / geen antwoord 9%

Ben je het eens of oneens met de volgende stelling:

'Door de discussie over racisme ben ik trotser op mijn huidskleur en/of achtergrond geworden.'

Eens 45%

Oneens 42%

Weet niet /geen mening 13%

Initiatieven tegen racisme

Tweederde wil racisme verplicht behandelen op school

Nieuwe initiatieven
In het afgelopen jaar zijn er diverse initiatieven genomen om racisme in Nederland te bestrijden. We leggen je er een aantal voor. Sommige zijn al doorgevoerd, andere zijn voorstellen.
Wat vind jij van de onderstaande initiatieven: =eens

	Allen	Wit	Van kleur
Aanstelling van een nationaal coördinator discriminatie en racisme	36%	34%	57%
Het thema racisme verplicht behandelen op scholen	68%	67%	79%
Parlementair onderzoek naar discriminatie in Nederland	28%	24%	57%
Minimaal 35 procent van de nieuwe politieagenten in de Randstad moet een niet-westerse migratieachtergrond hebben	26%	24%	44%
Diversiteitsquotum van 10 procent invoeren voor overheid en bedrijfsleven	24%	22%	42%
Standaard anoniem solliciteren bij de overheid	44%	43%	57%

Als je kijkt naar de maatschappelijke discussie over racisme, waar staan we dan nu volgens jou?
Met welke van de onderstaande uitspraken ben je het het meest eens:

	Allen	Wit	Van Kleur
'De discussie is voldoende gevoerd nu.'	12%	13%	6%
'De discussie is nog onvoldoende gevoerd, we moeten er de komende jaren mee doorgaan.'	29%	27%	53%
'De discussie is te ver doorgeschoten.'	51%	53%	32%
Geen van deze	5%	4%	6%
Weet niet/ geen mening	3%	3%	3%

EenVandaag Opiniepanel

Over dit onderzoek

Het onderzoek is gehouden tussen 20 en 28 mei 2021. Aan het onderzoek deden 30.991 deelnemers mee. Van hen vulden 28.774 in dat ze een witte huidskleur hebben. Sommigen gaven hierbij aan dat ze hun huidskleur zelf liever blank noemen. Ook deden 2.141 deelnemers van kleur mee, zij vulden in dat zij een licht of donker getinte huid hebben. Een kleine groep wilde hun huidskleur niet vermelden.

De vragenlijst is verspreid onder de leden van het EenVandaag Opiniepanel. Ook is een open link is verspreid via netwerken, organisaties, stichtingen en sociale mediagroepen waar mensen van kleur zich begeven, zoals De Community Top 100, Stichting MCNW, Stichting Ocan, Trauma's van Nora en Stichting Vriendschapbanden Nederland-Suriname.

Het onderzoek is na weging representatief voor zes variabelen, namelijk: leeftijd, geslacht, opleiding, burgerlijke staat, spreiding over het land en politieke voorkeur gemeten naar de Tweede Kamerverkiezingen van 2021.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met onderzoeker petra.klapwijk@eenvandaag.nl

Over het EenVandaag Opiniepanel

Het EenVandaag Opiniepanel bestaat uit ruim 70.000 leden. Zij beantwoorden vragenlijsten op basis van een online onderzoek. De uitslag van de peilingen onder het EenVandaag Opiniepanel zijn na weging representatief voor zes variabelen, namelijk leeftijd, geslacht, opleiding, burgerlijke staat, spreiding over het land en politieke voorkeur gemeten naar de Tweede Kamerverkiezingen van 2017. Panelleden krijgen ongeveer één keer per week een uitnodiging om aan een peiling mee te doen.

